

סוגיה ז: דין מפטיר

*

רקע

הגמ' דנה האם המפטיר הוא אחד משבעת הקוראים או נוסף עליהם. מדברי הראשונים על הסוגיה אנו למדים על גדר מצות קריאת התורה.

מקורות

- א. כג.-כג: "איבעיא להו מפטיר... אבל במקום שיש תורגמן פוסק"
- ב. תוס' ד"ה חד, כיון רי"ף יג. "איבעיא להו מפטיר... בשני ובחמישי ובשבת במנחה"
- ר"ן ד"ה איבעיא, וכתב רא"ש סי' ה
- רמב"ם הל' תפילה פי"ב הי"ז
- ג. שו"ע סי' רפב סע' ד ומשנה ברורה [בעיקר: סקכ"ג]

הסבר הסוגיה

"איבעיא להו מפטיר מהו שיעלה למנין שבעה רב הונא ורבי ירמיה בר אבא חד אמר עולה וחד אמר אינו עולה".

[גמ' כג.]

הגמ' מסתפקת האם מפטיר עולה למנין שבעה או שקוראים שבעה חוץ מהמפטיר. הרי"ף יג. [באופן מוכיח מהגמ' לקמן] שמפטיר עולה למנין שבעה, ר"ת [תענית כט: תוד"ה בשני] מוכיח זאת מהגמ' [מגילה כב: תענית כט:] שמשמע ממנה שבתענית, השלישי הוא המפטיר, וכך אנו נוהגים בתעניות ציבור ובמנחה של יום הכיפורים.

מסביר התוס' [ד"ה חד] שביום שקוראים שלושה אסור להוסיף על הקוראים, ולכן השלישי הוא המפטיר. ביום טוב, ביום הכיפורים ובשבת שמותר להוסיף על הקוראים, אנו יוצאים גם ידי השיטה שהמפטיר אינו עולה למנין שבעה, וקוראים את מנין הקוראים חוץ מהמפטיר.

מוסיפים הראשונים [תוס' ד"ה כיון, רא"ש סי' ה ועוד ראשונים] שמנהג המפטיר בזמננו שונה מהמנהג בזמן הגמ', בזמן הגמ' המפטיר היה משלים את קריאת היום ולא אמרו קדיש לפני המפטיר, בזמננו המפטיר חוזר על הקריאה שקרא השביעי, ואומרים קדיש לפני המפטיר. חכמים תיקנו לאחר חתימת התלמוד, לומר קדיש לפני המפטיר כדי להשמיע שהוא אינו אחד מהקוראים, וכיון שלא ראוי לומר קדיש באמצע סדר הקריאה, הקורא השביעי משלים את כל הקריאה והמפטיר חוזר על קריאתו. בזמן הגמ' לא אמרו קדיש, ולכן המפטיר היה יכול להשלים את הקריאה.

מסביר הרשב"א שהמפטיר יכול להשלים את הקריאה אפילו למאן דאמר שמפטיר אינו מהמנין נד"ה מפטיר. ההסבר מובא בראשונים נוספים, ומצוטט מהרשב"א רק מפני בהירות ניסוחו: "שאיין החיוב שיקראו השבעה כל הפרשה אלא שיקרא שבעה חוץ מן המפטיר כמו שכתבתי ושתהא כל הפרשה נקראת". הרשב"א מפרש שיש שני דינים בקריאת התורה: א. קריאה של שבעה קוראים. ב. קריאת כל הפרשה.

שני הדינים הללו אינם חופפים, יכול להיות ששבעת הקוראים לא יקראו את כל הפרשה, והפרשה תקרא על ידי אחר שאינו עולה למנין שבעה. להבנה זו יכולה להיות נפקא מינה למעשה. אדם שהגיע לקריאת התורה לקורא השני, אם קוראים בבית הכנסת יותר משבעה קוראים, הוא שמע שבעה קוראים, ויוצא ידי חובת השלמת הקריאה בקריאה ששמע בשני ובחמישי.

סיכום

בקריאת התורה שני חיובים:

א. לקרוא שבעה קוראים. ב. לקרוא את כל הפרשה.

שני החיובים אינם תלויים זה בזה, ולכן אף המפטיר שאינו עולה למנין הקוראים יכול להשלים את הפרשה.

למעשה אנו לא נוהגים כך, והמפטיר אינו משלים את הפרשה למרות שלהלכה הוא עולה למנין שבעת הקוראים.

הלכה

השו"ע [סי' רפב סע' ד] פוסק שנוהגים שהשבעה גומרים את כל הפרשה, אומרים קדיש והמפטיר חוזר על מה שקרא השביעי. הרמ"א פוסק שביום שמוציאים שני ספרי תורה, המפטיר קורא בפרשת היום, ואינו חוזר על מה שקרא השביעי.